

HET HOOGWAKERSBOSCHJE

Nostalgie terugkijken op een stukje vergane glorie

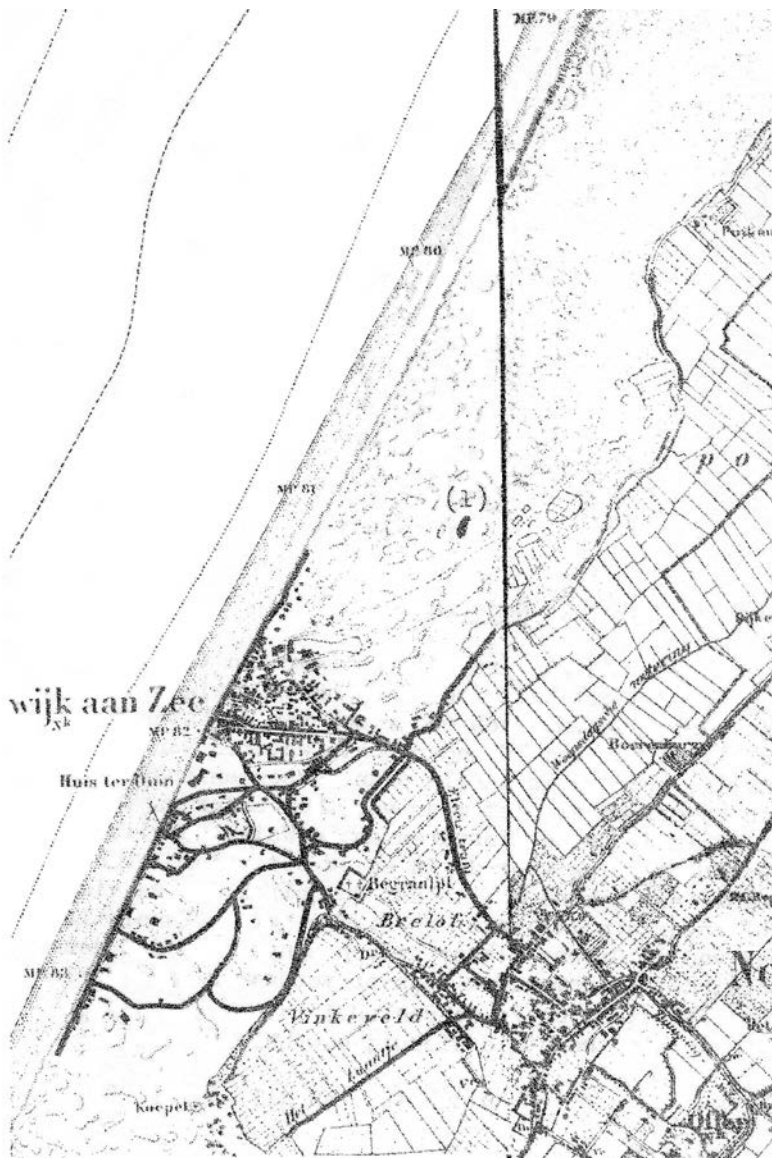
In "De Strandloper" van juni '82 (14e jaargang nr.2) stond een artikel over het wel en wee van een paartje Grauwe klauwier dat Jan Verweij als 15-jarige jongen publiceerde in De Levende Natuur. Jan Verweij deed zijn waarnemingen in het Hoogwakersboschje.

Dit bosje was niet alleen in trek bij Jan Verweij; het was vermaard ver buiten Noordwijk. Veel natuurliefhebbers, al dan niet beroepsmatig, brachten omstreeks 1900 een bezoek aan dit bosje.

Het Hoogwakersboschje had een gevarieerde begroeiing die gevoed werd door een bron met helder water. Het bosje was zeer rustig gelegen te midden van de toen nog ongerepte duinen. Het was de vindplaats van de zeldzame boswinde en voor een bepaalde aardster was het toen de enige vindplaats in Nederland. In kringen van paddestoelkundigen

was dit bosje toen zeer geliefd voor onderzoek. De naam "Hoogwakers Bosch" kwam toen in veel publicaties voor. (Mondelinge mededeling van Frans v.d.Berg)

Op kaartje 1 wordt de situatie weergegeven omstreeks 1912. De toenmalige akkertjes in de omgeving van het Hoogwakersboschje zijn op de kaart duidelijk zichtbaar. Ook nu nog zijn deze z.g. aardappelveldjes in het terrein herkenbaar. De afstand van Villa Nova (hoek Nieuwe Zeeweg/Prins Hendrikweg), het woonhuis van Jan Verweij, naar het Hoogwakersboschje was ongeveer 1 kilometer.

Kaart 1
Situatie van het
Hoogwakersboschje (1)
In 1912

schaal 1 : 25.000

Het Hoogwakersboschje heeft een bewogen geschiedenis gekend. Jan Kloos, de schrijver van het boek "Noordwijk in de loop der eeuwen" heeft aan de geschiedenis van dit bosje in 1919 een artikel gewijd in " 't Jaarboekje voor geschiedenis en oudheidkunde van Leiden en Rijnland".

Toen tegen het eind van de eerste wereldoorlog dit bosje ten offer viel om als brandstof te dienen voor de Noordwijkse fornuizen en kachels, hield Jan Verweij in "De Noordwijker" van 2 februari 1918 (hij was toen 18 jaar oud) een pleidooi tot behoud van het Hoogwakers Bosch.... echter zonder veel resultaat.

De meeste Noordwijkers van nu hebben het bos niet gekend. Je moet al tot de zeer oude Noordwijkers behoren om het Hoogwakersboschje in zijn oude luister te hebben.

Ik heb het alleen maar gekend als een vallei waar je goed kon voetballen. Het veld lag op het terrein van de Noordwijkse Golfclub en je liep de kans om weggejaagd te worden. Dat gebeurde nog al eens. 's Winters stond er vaak veel water in en werd de vallei gebruikt om schotsje te trappen als het begon te dooien. Gevaarlijk was dat niet, want er stond niet meer water dan om een "zeiker" te halen (een paar natte voeten). In het voorjaar en najaar werd het water gebruikt om er bootjes, gemaakt van het brede blad van de Zandhaver, op te laten varen.

In het artikel van Jan Kloos zegt hij, dat de jacht- of waakhut stond opgericht ten noordwesten van het Hoogwakersboschje. Ik heb altijd gedacht dat "Hoogwaak" zoals Jan Kloos dit duin noemt, gelegen was ten noordoosten van het bosje. In de tijd dat wij in duin "ragden" was dat in de omgeving van het hoge duin, nu gelegen naast de Northgodreef-Zee. Dat was voor ons vroeger het Hoogwakersduin. Ik geef mijn mening graag voor een andere en ik zou graag horen welk duin op kaartje 2 het Hoogwakersduin is of is geweest.

Ik laat aan de hand van de originele teksten van Jan Kloos en Jan Verweij u kennis maken met de geschiedenis van het ontstaan en verdwijnen van een duinbosje zo'n 70 jaar geleden.

E.Aartse

HOOGWAKERSBOSCHJE TE NOORDWIJK

Niettegenstaande onze rechtzinnige vaders op grond van Jeremia V:22 beweerden dat onze, duinen reeds bij de Schepping der wereld hunne plaats hebben bekomen, omdat in dezen tekst de profeet Jehovah laat spreken: "Die ick der zee het zant tot eenen pael gestelt hebbe, met eene eeuwige insettinge, datse daer over niet en sal gaen: of schoon hare golven sich beewgen, soo en sullense doch niet vermogen, ofse schoon bruysen, soo en sullense doch daer over niet gaen," hebben toch de historie-schrijvers dier dagen de stelling verkondigd dat onze hooge of buitenduinen door "de Zee zijn opgeworpen met een volle zee, vol Sandts zijnde, voor den Cimberschen Vloedt, terwijl de Cimbersche Diluvie de binnen-Duynen hier gebrocht heeft, om dat men in die Duynen vindt mede Boomen, Veen of Moer, die de selve Diluvie veroorsaect heeft." (1682 - Jacob van Oudenhoven).

Deze hypothese is zeer aannemelijk, doch op meer vaststaande gronden kunnen wij veranderingen en uitbreiding van de binnenduinen constateren. Zoo weten wij dat door zware stormen, zelfs in den loop der laatste eeuwen, veel landerijen aan den duinkant zijn overstoven, waarom men te Noordwyk, Noordwijkerhout en Hillegom, bij afzanding

der duinen, voorwerpen van vroegeren en lateren tijd heeft gevonden; te Hillegom, onder vele voorwerpen, een looden plaatje, waarop in relief zich een dorre boom vertoonde met de initialen C.M. en het jaarmerk 1634.

Een nader bewijs tot het feit van genoemde zandverstuivingen toont ons een "Requête van Schout ende Gezwoorens van Noordwyck" aan de Staten van Holland en West-Friesland, dato 11 jan.1659, om octrooi tot het doen van een jaarlijkschen omslag van f 500, waarin zij de armoede der dorpskas schetsen, ter oorzake o.a.: "Dat door 't overstuyven van des Graeffeluckheyts Duynen, vermits de lanckheyt van de zoorz. Heerlickheyt van Noordwyck, streckende van Hoornes bij Cattenwyck tot aen Breroe toe, verscheydene Landen vermist werden". De overstuiving, door requestanten bedoeld, is vermoedelijk veroorzaakt door den storm van 1653, waarvan J.v.Oudenhoven in zijne "Antiquitates", pag.106 en 107 meldt: "Anno 1653, nam het Jaer sijnen aevangh met eenen geweldigen ongemeenen Storm, die de Zee soo dede opswellen, datse scheen over de Duynen te willen loopen, ende ruckte een groot worp dit Tempeest twee Oorlogh-schepen over alle Bancken ende Sanden tegen de Duynen aen".

Een door uitstuiving gevormde duinpan of bekkenvormig dal(door het volk "delletjes" genoemd, afgeleid van delling of dal. Het zijn laagten of valleien in de duinen waarin aardappelen of rogge wordt geteeld) is het tot in het vorige jaar bestaan hebbende "Hoog-wakersboschje" in de noordduinen te Noordwijk, waarin inzonderheid plant- en vogelkundigen zich jaarlijks zoo genotvol konden vermeien.

Vóór deze duinpan beboscht was stond zij bezet met doornstruiken en had zij door hare luwe ligging eene blijkbare aantrekkelijkheid. In Juni 1813 had zich te Noordwijk eenige dagen opgehouden zekere Elsje Lakeman, van Zandvoort geboortig, zonder domicilie of eenig middel van bestaan. Daar zij in de laatste periode van zwangerschap verkeerde, liet de maire haar door den veldwachter Gerrit Slat over brengen naar hare ouders te Zandvoort. Doch zie, den volgenden dag liep zij weder naar Noordwijk terug en in de duinen rond tot zij eindelijk zich nedervleide in genoemde valei, waar de ooievaar haar tusschen de doornheesters een vleeschelijk roosje bracht. De maire trok zich haar lot aan en verschaftte haar met de zuigeling huisvesting en onderhoud. Vernomen hebbende dat zij echter gehuwd was met Hendrik Ru, domesticq te Velzen, waarom zij ingevolge de wet geen ander domicilie had dan dat van haren man, zond hij Elsje, na hare herstelling den 11-en Juli 1813 tot den maire van Velzen, met een nota, groot 15 gld.2 st en penn., welke som was aangewend tot haar herstel, ten einde dit bedrag door Hendrik Ru te laten restitueeren.

De duinpan werd daarna twintig jaren lang aangeduid met den naam "'t kraemdelletje".

In vroegeren tijd behoorde deze doornvallei tot het jachtgebied van Leeuwenhorst. Blijkers de "ordonnantie van de vryheid van Jaght omtrent den Huyse van Leeuwenhorst" van 3 April 1679 mochten alleen "de Jagt in Persoon binnen de voorgeschreeve Limiten tot haar eygen vermaak exerceeren" de heer van Noortwyk, de heeren van de ridderschap en de raadspensionaris Gasper Fagel, omdat aan laatstgenoemden heer door de ridderschap de huizing van Leeuwenhorst zijn leven lang was in huur gegeven.

Overigens gold het: "Nademaal de Duynen, binnen de voorsz. Limiten geleegen, Konyneloos zyn gemaakt, dat derhalven niemand, wie hy zy, of ander wat pretext sulks soude moogen geschieden, de voorsz. Duynen sal moogen belooopen of begaan buyten de gemeene Gangpaaden.

of Wagenweegen, of zoo iemand bevonden soude moogen worden buyten de voorsz. Weegen of Paaden, de voorsz. Duynen te kruyssen, of de Nollen of schorre kanten af te loopen of bezoeken, dat deselve verbeuren sal voor de eerstemaal vyf en twintig gulden, voor de tweedemaal vyftig gelijke guldens, en voor de derdemaal arbitralijk gecorrigeert te worden; behoudelijk, dat de Helmplanters en Helmsteekers in de tyd van de Helmplantinge, haar werk aldaar sonder eenige verbeurte sullen moogen doen, zoo nogtans, dat in gevalle iemand bevonden wierde eenig Haas of Hoen te vangen, deselve verbeuren sal een somme van vyftig guldens voor ieder Haas of Hoen, dat syluyden soudén moogen hebben gevangen."

Toen in de eerste helft der 19 eeuw het recht van de jacht in genoemd gebied door 's rijks domeinbestuur was toegewezen aan den te Noordwijk wonende heer Abraham Hendrik Vester van Wulverhorst, houtvester in het eerste jachtdistrict van Zuid-Holland, wemelde het in de doornvallei van hazen en ander wild. De houtvester kwam op het gelukkige denkbeeld deze vallei te veredelen door haar met verschillende houtsoorten te bosschen. Hij plantte in 1847 daarin een aantal berken, elzen, populieren, eiken en wilgen-boompjes met wat meidoornstruiken, en daar de duinpan, door haar diepe ligging en aan haar zuid-oostpunt voorzien van een bronnetje (watergat), in de winterperioden steeds geheel of gedeeltelijk onder water stond, is de bebossching uitnemend gelukt.

Aangezien er op het hooge duin ten noordwesten van het nieuwe boschje een jacht- of waakhut stond opgericht, verkreeg de beboschte vallei al spoedig den naam van "Hoogwaak" of het "Hoogwakersboschje".

Het boschje groeide jaarlijks aan. Behalve den meidoorn vond men den liguster en den egelantierstruik, enkele hondsrozen, wilgenroosplanten en Maartsche viooltjes, terwijl in het breedst gedeelte van het boschje zich een klein grasveld bevond, ingesloten door populieren en waterwilgen en eenig eikenhout.

De vallei kreeg een pittoresk aanzien en werd langzamerhand door vele jacht- en natuurminnaars bezocht. Zij besloeg een terrein van 5400 vierkante meter.

Op een Septemberavond in 1856 bracht aan het boschje een bezoek de 25-jarige Carolina van Hogendorp Dirksdr, kleindochter van den bekenden Mr. Gijsbert Karel Graaf van Hogendorp. Zij was in 1854 gehuwd met G.E. Baron van Asbeck, echtgenoot en eenige kinderen van hare familie op het grasveldje gezeten, gaf zij wijding aan het boschje door op keurigen toon voor te zingen het kort geleden door E. Gerdes vervaardigde en later zoo gevleugeld geworden lied:

"Er ruischt langs de wolken
een lieflijke naam,
Die hemel en aarde vereenigt te saam.
Geen naam is er zoeter en beter voor 't hart,
Hij balsemt de wonden en heelt alle smart.
Kent gij, kent gij dien naam nog niet?
Dien naam draagt mijn Heiland, mijn lust en mijn lied! enz.

Dr. W.F.R. Suringar, de beroemde Nederlandsche botanicus, die in 1862 bevorderd werd tot gewoon hoogleeraar aan de rijksuniversiteit te Leiden, speciaal met het onderwijs in de plant- en kruidkunde, ontdekte bij zijn eerste bezoek aan "Hoogwaak" de uiterst zeldzame boschwinde "*Convolvulus sylvestris*". Deze slingerplant heeft zacht-rose klokken met witgestreepte hoeklijnen, haar bladeren en steel zijn bleekgroen, zij bloeit in de maanden Juni en Juli.

Prof.Suringar heeft haar daarna opgenomen in zijn leerboek over in het wild groeiende planten als een uitheemsche winde, die hier te lande slechts in een enkel duinpan wordt aangetroffen, te weten in het "Hoogwakersboschje" te Noordwyk. Jarenlang bleef hij des zomers "Hoogwaak" bezoeken tot aan zijn 40-jarig jubileum in Nov. 1897 en wel in de laatste jaren met dr.Gerlof van Vloten, die 21 Maart 1903 te Noordwyk overleed.

In het doortijdvak en tijdens de bebossching voor ruim 70 jaren broedden er eksters en kraaien in het dal, doch dit gevogelte werd langzamerhand uitgeroeid. Interessant is het te vernemen welke vogelsoorten later het boschje tot broedplaats verkozen.

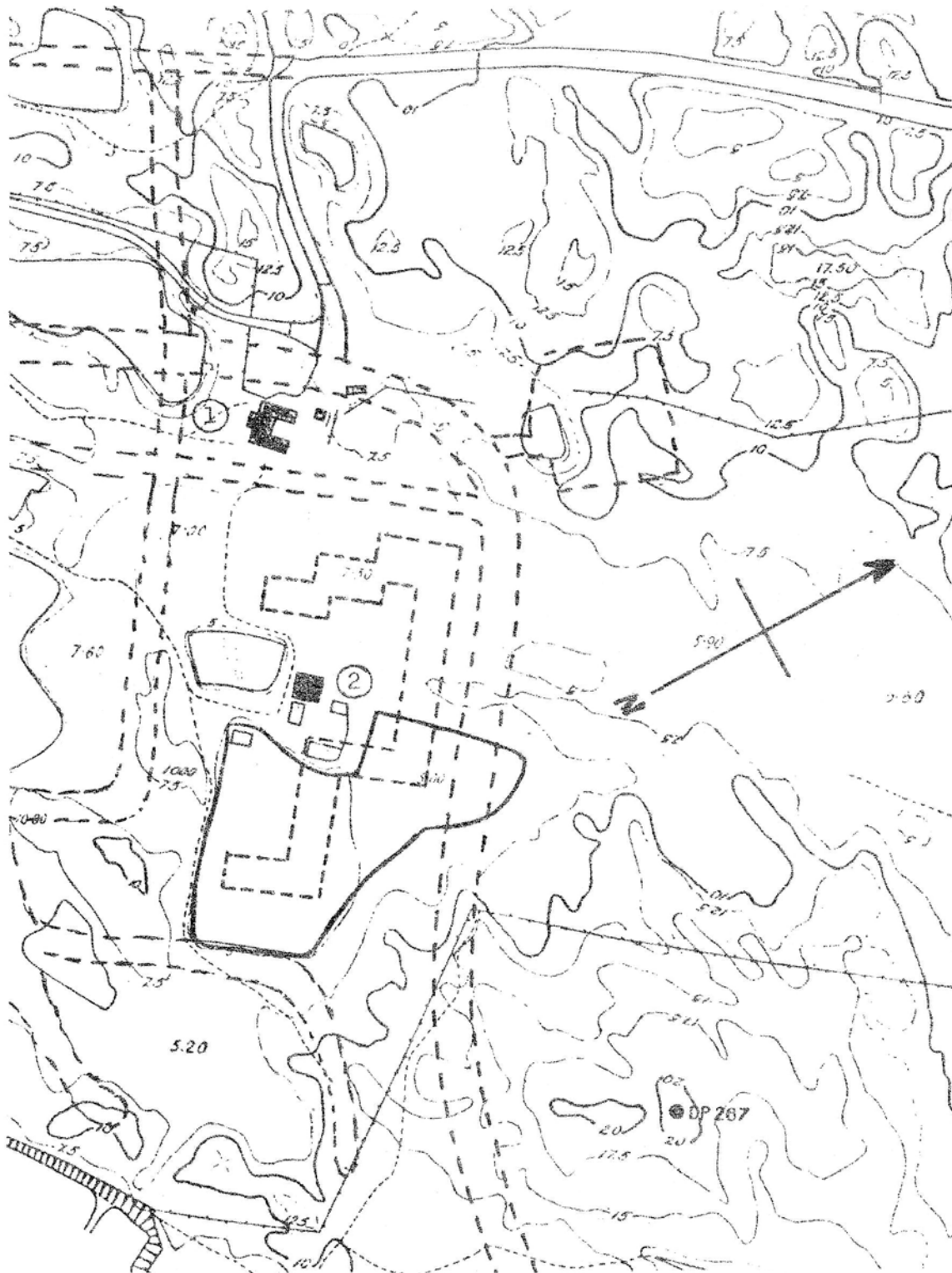
De heer Jan Verwey, zoon van den bekenden letterkundigen Albert Verwey, een hartstochtelijk onderzoeker op het gebied van vogels, heeft met zijn scherpzinnigen blik gedurende de vijf laatste jaren eens nagegaan welk gevederd soort in "Hoogwaak" haar broedgelegenheid heeft genomen. Hij vond daar elf soorten, te weten: groen-vink, grauwe klauwier, fitis, spotvogel, tuinfluiter, merel, zanglijster, nachtegaal, roodborst, boschduif en tortel. Van genoemde vogels had de grauwe klauwier, die de grootte heeft van een leeuwerik, de eigenaardigheid om gevangen dieren op duindoorns te prikken en ze daarna op te peuzelen. Zijn gevangenen waren spits- en veldmuis, kikvorsch, hagedis, julikever, en kleine vogels, waaronder pieper, grasmusch, kneu een eens zelfs een leeuwerik. Vier afbeeldingen van opprikking vindt men in "De levende Natuur" van 1 Maart 1917 geteekend door den ontdekker bij zijn artikel "De vogels van Noordwijk in 1916".

Met den trek der vogels passeerden jaarlijks alle soorten het boschje, terwijl de houtsnip, verschillende uilen en enkele roofvogels zich gedurende langeren of korteren tijd daarin ophielden.

In het jaar 1913 heeft een combinatie van golfspel-minnende heeren een duincomplex van 30 à 40 hectaren ten noorden van Noordwijk van 's rijks domeinen in erfpacht verkregen, welk terrein aanvang nam met het boschje van "Hoogwaak" en eindigde bij de bouwhoeve "Puikenduin" van den heer C.Dobbe. In den winter van 1913 en '14 zijn, onder leiding van den rijkslandbouwleeraar der provincie Zuid-Holland, den heer A.A.Neeb, op deze voor golfspel uitstekend geschikt bodem negen golfbanen aangelegd, terwijl onder leiding van den heer H.Liefferink, architect te Noordwijk, ten westen van "Hoogwaak" een clubgebouw is gesticht en op den westhoek van het boschje een wachterswoning in trapgevelstijl.

Het boschje is door de golfclub gespaard en de omgeving verfraaid, doch zie, de rampzalige krijg van dezen tijd heeft indirect zijn verwoestend karakter ook hier laten gelden. De kolennood in den voorlaatsten winter wees den zeedorpers op een laatste toevlucht: de oude berken van "Hoogwaak". Een militair gaf het sein door eenige boomen te kappen, waarvoor hij wegens diefstal is bekeurd. Doch toen de maand Januari 1918 zich duchtig liet gevoelen door sneeuwval en strenge koude, trokken ook de burghers uit om aldaar hout te kappen, zoodat voor de maand ten einde was, het boschterrein zich een allerakeligst veld van afgezaagde stompen vertoonde, waartusschen een paar waterwilgen en drie groepen meidoornhout.

In "De Noordwijker" van 30 Jan. 1918 brak "een natuurliefhebber" (Jan Verwey) een lans tot behoud van het boschje en zijn uiterst zeldzame winde en gaf daarin een zeer geschikt middel aan om het

Kaart 2: Situatie van de vallei na ontluistering van het bosje.

(1) Clubgebouw van de Golfclub

(2) Wachterswoning in trapgevelstijl

De huidige situatie is gestippeld weergegeven.

Duidelijk is te zien dat een gedeelte van het bejaarde-centrum Groot Hoogwaak in de oude vallei is gelegen. Een gedeelte van deze vallei is nog zichtbaar in de Tuin.

Aan de noordzijde van de Nortghodreef is thans in het duinterrein nog een stukje van de vallei zichtbaar.

oude boschje voor totalen ondergang te behoeden.
Ook schrijver van dit artikel gaf, als lid van de vereeniging
"Oud-Leiden" zijn vermaning ten beste in het volgend nummer
van 2 Febr. 1918, die, eenigszins gewijzigd, hier volgt:

Beboschte duinpan, lieflijk oord,
Waarboven op uw duin voor dezen
Des wakers jachthut stond verrezen,
Hoe wordt ge in weelde en nood bekoord!
Den wandlaar biedt in zomerdagen
Uw schaduw aan door rijk geblaart,
Maar schenkt ook brandstof voor den haard.
Bij Louwmaand's felle wintervlagen.

Sylvesterkind, wees niet te mild
Met gaven voor Vulcanus' outer:
Des roovers hand wordt immer stouter
Wanneer gij niet bijtijds haar stilt!
Blijfve uw Convolvulus toch kreupelhout,
Opdat ze als eenigst rose in 't woud
U stelt tot Noordwijk's roem der dalen!

Ook de "Vereeniging tot bevordering van het vreemdelingen-
verkeer" te Noordwijk heeft de handen aan den ploeg geslagen
tot verrijzing van het boschje, doch tevergeefs.
De Golfclub, door den voedselnood der tijden eenigszins
genoodzaakt, heeft het boschterrein geheel laten onwortelen
en den bodem verhuurd aan den pensionhouder, den heer H. Hoek sr.
te Noordwijk aan Zee, die op zijn beurt daarop in 1918 heer-
lijke duinaardappelen heeft geteld!

Ook hierbij kunnen wij uitroepen: "Sic transit gloria mundi! "

J.Kloos

Uit:
't Jaarboekje voor geschiedenis en
oudheidkunde van Leiden en Rijnland,
jaargang 1919, blz.59 - 69,

- - - - -

Mijnheer de Redacteur,
Verzoeken een plaatsje in uw geëerd blad.

Enkele weken geleden werd een militair bekeurd wegens diefstal
van een aantal boomen in 't Hoogwakers Bosch. Niet lang daarna
volgde de tijd van sneeuwval en strengere kou, de kolen raakten
op en de menschen zouden zonder vuur moeten zitten.

Wat was natuurlijk, dan dat zij, die niet toekwamen met de hun
toegewezen hoeveelheid brandstof, naar het Hoogwakers Bosch
gingen om een boom te halen? In het begin waren het enkele,
langzamerhand kwamen er meer en zoo zijn we dan nu zoo ver, dat
van het beroemde, uit natuurkundig oogpunt buitengewoon belang-
rijke en hoogst interessante "Boschje" niets is overgebleven
dan een aallerakeligst veld van afgezaagde stompen, waartusschen
een paar waterwilgen en drie roepen meidoornhout.

Dat het zoover gekomen is, heeft zijn redenen en al mag het nu een schandaal heeten, dat het boschje, waar heel Noordwijk jaren lang 's zoomers genoot, ongestraft werd omgehaald door een betrekkelijk zeer klein aantal eerlijke medeburgers, aan den anderen kant is het onmogelijk de menschen in de kou te laten zitten of met ongaar eten en men moet dus deze diefstal anders beschouwen dan in normale omstandigheden.

Zóó kan het echter niet blijven en er valt nog veel te redden, vóór 't te laat is.

Zou het b.v. niet mogelijk zijn, dat de Vereeniging tot bevord. van Vreemdelingenverkeer zich hier eens voorspant en dat 't oude boschje op geschikte manier word onderhanden genomen b.v. op de volgende wijze:

Do oude stommels kunnen uitgerooid worden en ook de verwaarloosde waterwilgen gekapt, wanneer die tegen dien tijd niet meegenomen zijn, maar de meidoorns moeten blijven staan, zoowel oude als jonge, want ze geven zoolang beschutting aan vogels en houden het boschje voorlopig groen, eenegiszins dicht en vol afwisseling.

Verder zou de heele rand van het bosch beplant kunnen worden met jonge meidoorns, ook aan den kant van het land van Klinkenberg en deze rand moet dan vooral niet te smal genomen, minstens 3 à 4 Meter breed. Daarbinnen kan dan het andere hout gezet worden en daaronder vooral berken, wat eiken, Amerikaansche of gewone, en een paar elzen, maar die niet veel. Niet weer waterwilg, want het boschje mag soms flink nat zijn, terrein voor waterwilgen kun je het niet noemen.

Voor al een paar dennen en sparren, die 't best zullen doen en wat populieren. Ook zou, 't aanbeveling verdienen niet alle oude populieren te doen verdwijnen; 't zijn misvormde dingen, maar ze willen best en houden het ten slotte zeer lang uit.

Ook de wilde duinheesters als Geldersche roos, kardinaalshoedje en bovendien lijsterbes e.d. zullen er best aanslaan en zorgen dan voor afwisseling. Er staan verder nog enkele hondsrozen in 't hout, de z.g. wilde rozen, laat die groeien, zoo wild ze maar willen; ze sluiten de boel af, hun loten hangen over de rest en als in Juni de rose bloemen bloeien, zal 't nu gehavende Hoogwakers Bosch zijn ouden roem herwinnen.

Wanneer genoemde vereeniging zich er werkelijk eens mee wilde bemoeien en de boel nog dit voorjaar flink aanpakken, zou het vóór het seizoen nog in orde kunnen zijn. Ik weet niet of de noodige gelden beschikbaar zijn, maar ik weet zeker, dat er badgasten genoeg zullen wezen, die wat voor een nieuw jong Hoogwakers Bosch zouden overhebben en misschien willen ook enkele inwoners wel een handje helpen; de schenkers hebben dan meteen een gevoel van voldoening, dat ze 't hunne hebben gedaan om in den kolennood der tekortkomenden te voorzien. Een als dan Noordwijk's jeugd zijn vernielzucht een beetje leerde bedwingen en de mooie rose klokken van de zoo uiterst zeldzame winde (het Hoogwakers Bosch is de eenige groeiplaats in heel Nederland) en de nesten van de merkwaardige klauwieren in de meidoorns met rust wilde laten, kan ieder weer genieten van de heerlijke zomeravonden en kolennood e.d. zijn in een wippie vergeten.

U, mijnheer de redacteur, dankend voor de verleende ruimte.

Een natuurliefhebber

Noordwijk aan Zee, 20 Januari 1918

Noot van den Redactie

Wij kunnen den geachten inzender mededeelen dat op de eerstvolgende

bestuursvergadering, nog deze week te houden Uw voorstel een punt van bespreking zal uitmaken.

Uit:

De Noordwijker van Zaterdag, 2 Februari 1918.

Boekbespreking Boekbespreking Boekbespreking Boekbespreking

EEN BOEKJE (VOORAL) VOOR ÖLANDGANGERS,.....

Leden die in 1982 op Öland kampeerden, kunnen dat eiland weer bezoeken bij het lezen van REIZEN van Carolus Linnaeus.

"De Sleedoornstruiken zagen hier wit van een korstmos, waarmee ze bijna geheel overdekt waren...."

Met dergelijke dagboekfragmenten is het een genoegen om met de befaamde bioloog te paard en per boot verder te reizen naar Gotland en Lapland. Linnaeus maakte enkele belangrijke trektochten in zijn geboorteland. Deze hadden ten doel de planten en dieren van de streek te beschrijven (hij zocht onder andere naar geneeskrachtige kruiden), maar ook had Linnaeus veel belangstelling voor het leven en de gewoonten van de mensen uit de streek.

Lapland bezocht hij in zijn eentje in 1732. Slecht voorbereid op de tocht als hij was, putte deze tocht hem in vier maanden tijd volkomen uit.

Öland en Gotland bezocht hij met studenten in 1741.

De laatste twee tochten werden gehouden in 1778, toen Linnaeus reeds 50 jaar oud was, naar Västergötland en naar Skane.

In zijn dagboeken is Linnaeus vaak verrukt over de vele mooie planten en dieren die hij ziet. Op Öland ziet hij voor het eerst van zijn leven een Kluut:

"Op het land zagen we twee ons onbekende vogels, iets groter dan zee-Meeuwen (!). Toen we naderden vloegen ze op. We schoten er één neer en men vertelde ons dat ze alleen aan de zuidkaap van Öland voorkomen. De andere vloog naar zee, waar hij zwom als een eend. Het opvallendste aan deze vogel, de Kluut, is de snavel: deze is zwart, omhooggekromd en drie keer zo lang als de kop. Het is nog opmerkelijker daar deze de enige soort is die van de Schepper een teruggekromde snavel heeft gekregen, die hij gebruikt om mee door de modder te ploegen op zoek naar voedsel."

Het boek is voorzien, van een biografische proloog, een beknopte inleiding en een streekkaartje voor de in het boek voorkomende reizen: die naar Lapland en naar Öland en Gotland. De begeleidende tekst bij de gekozen dagboekfragmenten zorgen voor een helder historisch perspectief en kunnen dienen als brug om de lezer de stap te laten maken van de 18e naar de 20e eeuw.

De illustraties zijn levendig en tot in de puntjes verzorgd. Wie deze goed afgeronde publicatie in handen krijgt is verzekerd van een uitstekende belevenis.

Carolus Linnaeus : REIZEN ill. S.Lee; vert. naar de Engelse vert. uit het Zweeds door J.Klerkx; ingeleid door Dick Hillenius.

Amsterdam, Meulenhof 1979, 4e druk (108 pagina's)

Prijs ca f 30,-- . Ook te lenen bij de Noordwijkse Bibliotheek.
